

EVA JARBEKK | SIMEN SOMMERFELDT

PERSONVERN OG GDPR I PRAKSIS

2. UTGAVE

CAPPELEN DAMM AKADEMISK

Eva Jarbekk og Simen Sommerfeldt

Personvern og GDPR i praksis

ÇAPPELEN DAMM AKADEMISK

© CAPPELEN DAMM AS, Oslo, 2024

ISBN 978-82-02-72596-9

2. utgave, 1. opplag 2024

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Enhver bruk av hele eller deler av utgivelsen som input eller som treningskorpus i generative modeller som kan skape tekst, bilder, film, lyd eller annet innhold og uttrykk, er ikke tillatt uten særskilt avtale med rettighetshaverne.

Bruk av utgivelsens materiale i strid med lov eller avtale kan føre til inndragning, erstatningsansvar og straff i form av bøter eller fengsel.

Lisenser

Contains public sector information licensed under the Open Government Licence v3.0

Maler og sjekklister basert på materiale fra ICO er underlagt følgende lisens: <http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/>

Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen

Sats: Bøk Oslo AS

Trykk og innbinding: AIT Grafisk AS

www.cda.no

akademisk@cappelendamm.no

Forord til 2. utgave

Vi er glade for å konstatere at den første utgaven av denne boken ble godt mottatt og vi har fått flere forespørsler fra lesere – og forlegger – om å oppdatere den. Det har utvilsomt skjedd mye innen personvern siden den første utgaven, og deler av teksten trengte en revisjon. Noe av det mest påfallende er hvor internasjonalt fagfeltet er blitt. Det kommer mange dommer fra Europa som har umiddelbar og stor betydning for virksomheter i Norge. Det er både spennende og utfordrende. Likeledes kommer det en stor mengde veiledere fra Personvernrådet (EDPB) som gir føringer for hva som er riktige tolkninger av regelverket. Det er mer enn nok å holde seg oppdatert på, men man skal også huske at de store hovedlinjer ligger fast.

I forkant av den første utgaven av boken, var personvern et felt for «spesielt interesserte» og vi må vel kunne si at regelverket som fantes før GDPR ikke alltid ble etterlevd. Så ble plutselig personvern noe «alle» måtte forholde seg til, og vi opplevde en enorm etterspørsel etter praktiske råd, foredrag og opplæring. Etterlevelsen har nok også tatt seg opp, selv om det (alltid) vil være ting å arbeide mer med.

Etter hvert har nok mange også innsett at personvern er en kontinuerlig øvelse som ikke tok slutt da det første personvernprosjektet i 2018 var ferdig eller når en innleid konsulent hadde levert noen rutiner som bedriften skulle følge. Nå ser vi at mange virksomheter bemanner opp sine personvernsteam. Det er rett og slett mangel på flinke personvernfolk. Det er også en mye større forståelse for at personvernombudet skal ha en uavhengig posisjon og en gjennomgående profesjonalisering av faget.

Heldigvis har personvern blitt en langt mer integrert del av hva folk oppfatter som almen digital dannelse, men det er en krevende kompetanse å tilegne seg. Forklaringen på dette går vi litt inn på i innledningen og dette henger sammen med vår motivasjon for å skrive denne boken og for å revidere den: Folk trenger en guide som ikke bare forteller hva *teorien* rundt personvern er, men som også gir nyttige tips til *hvordan* en skal innrette seg med både teknologi, dokumentasjon og organisasjon.

En annen trend er at flere regelverk enn bare personvernforordningen, griper inn i hvordan man kan forvalte personopplysninger. Et åpenbart eksempel er AI Act som ennå ikke er inkorporert i norsk rett, men som nok blir det i løpet av kort tid. Regelverket griper inn i hvordan personopplysninger kan forvaltes, samtidig som GDPR ligger fast som en bærebjelke i bunn.

Vi er glade for at Torgeir Waterhouse igjen har villet skrive en introduksjon. Torgeir er en av samtidens mest iherdige debattanter innenfor personvern og han er kunnskapsrik om hva som er reelle problemer for individer, privat virksomhet og forvaltning. Hans betraktninger er høyst lesverdige.

Vi har også igjen bedt et knippe av personvernombud og andre som har mye erfaring med å arbeide med personvern om å dele sine erfaringer som ombud med oss. De er spesielt valgt ut til å gi innspill fordi de dels har lang erfaring og dels fordi de kommer fra ulike bransjer og representerer både privat og offentlig sektor. Dette har vi gjort ved at vi har stilt dem en rekke spørsmål, som de har besvart, og resultatet har blitt et eget kapittel. En stor takk til alle som bidro.

Kapittelet om personvernkonsekvensvurderinger (PVK) ble justert som et resultat av en workshop som vi organiserte sammen med Tone Hoddø Bakås. Vi retter selvfølgelig en takk til alle som var med på denne.

Vi ønsker også å rette en stor takk til Johan Paramanathan, som har hjulpet oss med en gjennomgang av kapittelet om smidig utvikling med innebygd personvern.

Til slutt ønsker vi å takke Hans A. Tvedt som har vært en førsteklases og hyggelig forlegger for begge utgavene.

Forord til 1. utgave

De siste årene har de av oss som har arbeidet med personvern gnidd oss i øynene annenhver dag. Hvordan i alle dager har det hatt seg at «alle» nå er opptatt av personvern. Det er selvfølgelig de nye reglene fra EU som er årsaken til dette – og for å være realist er det nok mer faren for gebyrer og erstatningssøksmål som har vært en driver, heller enn en klar interesse for prinsippene bak. Det er greit det. Det blir personvern ut av det også.

Det har vært en ganske liten gruppe mennesker, teknologer og jurister, som har vært opptatt av personvern de siste 10–20–40 årene. Eva er en av dem som har arbeidet med personvern de siste 20 årene, helt fra før hun var utdannet jurist. Dette har gjort at hun veldig tidlig så at de nye EU-reglene ville få en enorm betydning. Simen var i 2014 i gang med et rådgivningsoppdrag der han hyret inn Eva for å bistå med juridiske betraktninger om personvern og databehandleravtaler. Han forstod raskt hvilke konsekvenser den kommende forordningen ville få, og ble en av de første i IT-bransjen til å skrive artikler og holde foredrag om forordningen.

Etter hvert begynte vi å holde foredrag sammen, fordi vi så at spørsmålsstillingene er tverrfaglige. Det nytter ikke å være enten teknolog eller jurist for å svare på de praktiske spørsmålene som dukker opp rundt personvern. Det er kombinasjonen av disse bakgrunnene som kan skape forståelse og verdifulle løsninger. Det merker vi da også på tilbakemeldingene vi får når vi jobber sammen på prosjekter.

Eva har skrevet bøker om personvern tidligere og da Hans Andreas Tvedt i Cappelen Damm spurte om hun ville skrive en håndbok for personvernombud, var det åpenbart for Eva at det ikke er tilstrekkelig med personvernkompetanse for å lage en bra bok, men at teknologisk kompetanse må med. Simen sa ja til å være medforfatter og noen måneder senere leveres nå bokens manus. Vi gir en varm takk til Hans Andreas som har vært en førsteklasses og hyggelig forlegger og ikke minst for alle de mange gode spørsmål han har stilt til manuskriptet underveis.

Mye i boken er bygget på foredragene vi har holdt sammen, men det er lagt til betydelig mer detaljert informasjon enn hva man rekker å gå gjennom på kursene våre.

Som et mal-apropos kan nevnes at vi innledningsvis optimistisk trodde at vi kunne få et automatisk talegjenkjenningsprogram til å transkribere lydopptakene fra kursene vi har holdt. Vi trodde vi skulle spare tid. Det var en smule teknologioptimistisk. Under står noen fragmenter av hva vi fikk ut av programmet.

Kan du har fått en mengde innspill til det såkalte tekniske endring men det viste seg at det er nok noen virksomheter som fortelle litt mer strimler til seg selv. okser og en veldig vanskelig for deg så har du sittet og sett på Stortinget blir sagt at den prompen som kommer nå til jul

Det er stadig vekk får høre folk som har blitt fortalt at ikke alle ansatte Google Metallica for tørre samtykke til bruk av overføring av data til Nei Nei Nei hvis du søker om podcasten som kommer fra det som kom fra hvis det er greit å oversette.

Underholdningsfaktoren var stor da vi leste materialet, vi lo så vi hadde tårer i øynene. Men teksten var jo ikke brukbar. Det var bare å skrive selv. Vi har derfor brukt det meste av ledig tid til på relativt kort tid og i et lite format, å gi en innføring i hva de fleste må forholde seg til når personvern nå er blitt en del av ordinær forretningsdrift og forvaltning.

Samtidig innser vi at boken kan og bør utdypes enda mer fordi vi på noen områder egentlig bare har skrapet i overflaten. Som på alle felt er det slik at jo mer man undersøker, jo mer forstår man at det er mye igjen å lære og å lære bort. I denne runden har vi prioritert å få den mest sentrale informasjonen ut til ikke bare personvernombud, men til alle som nå må forholde seg til regelverket i det praktiske og daglige liv. Både jurister, programmerere, systemarkitekter, HR-medarbeidere, ledere og andre som må ta et ansvar for personopplysninger fremover. Vi tror behovet er stort.

Dessverre er virkeligheten slik at det vil komme praksis den nærmeste tiden som blir viktig for hvordan ulike ting skal tolkes. Det er derfor viktig å følge med på denne og det kan ikke utelukkes at tolkninger vi kommer med i denne boken vil måtte justeres. Vi skal følge med på rettsutviklingen og teknologisk praksis, men er takknemlige dersom en leser som ser at noe bør beskrives annerledes sier fra. Vi er heller ikke blinde for at noen tolker reglene annerledes enn hva vi mener er riktig, og tar også gjerne slike innspill.

Står lykken oss bi, kommer det en revidert og utvidet utgave om et stykke tid. Vår jobbhverdag er slik at vi ser nye eksempler og problemstillinger som burde tas med i boken hver eneste dag.

Vi er glade for at Torgeir Waterhouse har villet skrive et forord. Torgeir er en av samtidens mest iherdige debattanter innenfor personvern og han er kunnskapsrik om hva som er reelle problemer for individer, privat virksomhet og forvaltning. Vi synes han kommer med gode betraktninger. Og det er lett å være enig i at det viktigste er ikke compliance-problematikken – det viktigste er å fortjene og å oppnå tillit hos kunder og brukere.

En del av sjekklisterne i boken er basert på arbeid som er gjort av det engelske Datatilsynet, det som heter ICO (Information Commissioner's Office). Noen sjekklister er oversatt og brukt nærmest uendret, andre har vi gjort tilpasninger i. Vi har fått lov av ICO til å bruke dem mot å oppgi dem som kilde. ICO har en meget god nettside som gir mye bra og praktisk rettet informasjon for de som er komfortable med å lese engelsk tekst.

Vi har bedt et knippe av personvernombud om å dele sine erfaringer som ombud med oss. De er spesielt valgt ut til å gi innspill fordi de dels har lang erfaring og dels fordi de kommer fra ulike bransjer og representerer både privat og offentlig sektor. Dette har vi gjort ved at vi har stilt dem en rekke spørsmål som de har besvart og svarene er samlet i et vedlegg bak i boken. En stor takk til Anders Holt, Anna Forseback, Kjetil Rognsvåg, Tone Hoddø Bakås, Anne-Marie Østgaard og Øyvind Røst. Dere har gitt mange nyttige tips.

Eva ønsker å takke kollega Inge Brodersen for å ha lest gjennom de juridiske delene av manus og for å ha kommet med mange gode innspill underveis. Det må også sendes en varm takk til en familie som har stilt opp og tålt at mor har arbeidet med bok både tidlig og sent. Det er et privilegium å ha en ektemann som Thomas Nygaard som oppmuntrer til å stå på og som støtter når det har vært krevende å håndtere både jobb og bokskriving. Til slutt må det også sendes en stor takk til mine store barn, Mathias Nygaard Jarbekk og Mathea Nygaard Jarbekk som har hjulpet med både tekster, korrekturlesing og kildesøk underveis. Det er en glede å se hvordan de har blitt unge voksne som er gode og reflekterte diskusjonspartnere.

Simen sender sin takk til Rune Schumann og Benita Haftorn Hildonen for bistand med informasjonssikkerhet og DPIA, gjennomlesning, og tips om «Informasjonsreisen». Videre takkes Knut Haakon Tolleshaug Mørch for mange gode innspill til kapittelet om informasjonssikkerhet, og oversikter i kapittelet. Kjetil Stallemo takkes for innspill til kompetansekrav for utviklere. Jeg ønsker å rette en spesiell takk til kona mi An-Magritt Eide. Hun og de tre barna mine har vært tålmodige i de helgene og ettermiddagene der jeg har sittet inne og skrevet bok i stedet for å være ute sammen med familien.

Innholdsoversikt

1. Innledning.....	29
2. Kilder om personvern.....	41
3. Sentrale begreper.....	47
4. Personvernets rolle for IT-porteføljen	58
5. Behandlingsgrunnlag	63
6. Individets rettigheter.....	99
7. Innledende risikovurderinger (ROS)	144
8. Personvernkonsekvensvurdering (PVK)	156
9. Forankring av informasjonssikkerhet.....	170
10. Personvernombud og andre roller med ansvar for personvern.....	189
11. Anonymisering og pseudonymisering.....	208
12. Smidig systemutvikling med innebygd personvern.....	218
13. Kunstig intelligens, maskinlæring og stordata	256
14. Databehandleravtaler	262
15. Skytjenester og databehandlere i tredjeland	281
16. Dokumentasjon og rutiner.....	296
17. Atferdsnormer	309
18. Avvik, sikkerhetsbrudd.....	311
19. Typiske behandlinger for mange virksomheter	319

Innhold

Introduksjon ved Torgeir Waterhouse.....	25
1. Innledning.....	29
Bokens inndeling	29
Hvorfor er personvern viktig – og hvorfor er det viktigere nå enn før?	31
Bakgrunn for GDPR	35
Sanksjonsapparat og gruppesøksmål.....	36
Risikobasert implementering	36
Personvern i oppkjøpsituasjoner.....	37
Egne vurderinger blir viktigere.....	38
Personvern kan være utfordrende.....	38
2. Kilder om personvern.....	41
Personopplysningsloven og GDPR	41
Veiledning til å lese forordningen	42
Veiledninger fra EDPB/Personvernrådet og artikkel 29-gruppen	44
Formelle avgjørelser fra datatilsyn og domstoler	45
Veiledning fra tilsynsmyndighetene	45
Litteratur.....	46
3. Sentrale begreper	47
Når gjelder personvernforordningen?	47
Hva er en personopplysning?	48
Særlige kategorier av personopplysninger	50
Roller og ansvar	51
Behandlingsansvarlig.....	51
Felles behandlingsansvar	51
Databehandler	53
Underdatabehandler.....	53
Generelle grunnleggende prinsipper.....	53
Sjekkliste for om grunnleggende prinsipper er ivaretatt.....	55
Lovlighet.....	55

INNHold

Rettferdighet	56
Åpenhet.....	56
Formål.....	56
Nøyaktighet	56
Lagringstid.....	57
4. Personvernets rolle for IT-porteføljen.....	58
Et av mange premisser.....	58
Personvern og sikkerhet prioriteres ikke alltid	60
Felles forståelse for grunnleggende prinsipper innen sikkerhet og personvern.....	60
Forholdet mellom kunde og leverandør	61
5. Behandlingsgrunnlag	63
Innledning.....	63
Plikt til å presisere behandlingsgrunnlaget for hvert formål, endring av behandlingsgrunnlag.....	63
Hjemmel for å behandle alminnelige personopplysninger	64
Hjemmel for å behandle særlige kategorier av personopplysninger.....	66
Om konsern og behov for å dele personopplysninger mellom organisasjonsnumre	67
Samtykker.....	69
Generelt om samtykker.....	69
De enkelte kravene til samtykker	71
Sjekkliste for samtykker	77
Om avtaler.....	78
Generelt.....	78
Særlig om avtaler for tjenester på nett.....	82
Om personalisert reklame (ofte kalt retargeting)	82
Om personalisert innhold	83
Om berettiget interesse.....	83
Hovedregler.....	83
Utføring av vurderingen.....	85
Sjekkliste for berettiget interesse	88
Om lov.....	89
Gjenbruk av personopplysninger til andre formål.....	90
Særlig om retargeting av brukere i sosiale media	91
Typetilfeller av retargeting.....	92

INNHold

6. Individets rettigheter	99
Innledning.....	99
Særlig om manipulativ design.....	99
Hvordan kan rettigheten fremsettes?	100
Hvordan sikre at den som krever noe er rette vedkommende?	101
Informasjon, åpenhet.....	102
Retningslinjer om informasjonsplikten.....	105
Generelt.....	105
Klart språk	106
Informasjon i ulike kanaler.....	107
Brukerpaneler	108
Informasjon til barn.....	108
Endringer i personvernerklæringer.....	108
Unntak fra informasjonsplikten.....	109
Når skal den registrerte få informasjonen?	110
Noen særlige tilfeller	110
Sjekkliste om informasjonsplikten	111
Innsyn.....	113
Innledning	113
Hva har den registrerte rett til?.....	114
Egne skjema for innsynsbegjæring?	115
Hvordan skal opplysningene formidles til de registrerte?	115
Må man forklare informasjonen som sendes til den registrerte?.....	115
Hva med forespørsler om store mengder personopplysninger?.....	116
Hva med forespørsler som er gjort på andres vegne?	116
Hva med informasjon som inneholder personopplysninger om andre?	117
Innsyn og bruk av databehandlere.....	117
Unntak fra innsynsrett.....	117
Retting.....	118
Hva består rettekrevet i?.....	118
Hvordan håndheves retten?	119
Når er data uriktige?.....	119
Hva med personopplysninger som viser en feiltakelse?	120
Hva med vurderinger som er omstridt?	120
Hva skjer mens man vurderer om noe er uriktig?	120
Hva om virksomheten mener at personopplysningene er riktige? ..	120
Hva om personopplysningene er delt med andre virksomheter? ...	120
Sletting.....	121
Når gjelder retten til å bli glemt?.....	123
Hva om personopplysningene er delt med andre virksomheter? ...	123

INNHold

Unntak fra retten til å bli glemmt	124
Begrensning	125
Innledning	125
Når gjelder retten til begrensning av behandling?	125
Hvordan begrenser man en behandling?	126
Kan man gjøre noe med personopplysningene som skal behandles begrenset?	126
Plikt til å informere andre virksomheter om begrensningen av personopplysninger.....	127
Når kan begrensningen avsluttes?.....	127
Rett til å protestere	127
Må man informere de registrerte om retten til å protestere?	128
Når gjelder retten til å protestere?	128
Må personopplysninger slettes for å respektere en protest?	129
Dataportabilitet	130
Innledning	130
Når gjelder retten til dataportabilitet?	131
Hva kan kreves portert?	131
Anonyme eller pseudonyme personopplysninger	131
Hva hvis personopplysningene inneholder informasjon om andre?	132
Om overføring direkte til en annen behandlingsansvarlig	132
Hvordan skal personopplysningene overføres?.....	132
Hva skjer hvis en virksomhet mottar personopplysninger om et individ som har begjært personopplysninger portert til virksomheten?	133
Rettigheter knyttet til automatiserte beslutninger og profilering	134
Hva er automatiserte beslutninger og profilering?	134
Hovedregel om automatiserte individuelle beslutninger og profilering.....	135
Når kan automatiserte beslutninger og profilering utføres?	136
Særlige krav	137
Enkelte felles forhold for alle rettighetene	137
Kan man nekte å imøtekomme en forespørsel?	137
Kan det tas gebyr for å gjennomføre rettighetsforespørselen?	138
Hvor raskt må forespørsler etterkommes?	138
Sjekkliste for individets rettigheter.....	139
Generell sjekkliste som gjelder for alle begjæringer	139
Sjekkliste for sletting	139
Sjekkliste for retting.....	139
Sjekkliste for innsyn.....	139
Sjekkliste for begrensning.....	139

INNHold

Sjekkliste for dataportabilitet	140
Sjekkliste for retten til å protestere	140
Sjekkliste for automatiserte behandlinger	140
Oversikt over behandlingsgrunnlag og rettigheter.....	141
7. Innledende risikovurderinger (ROS)	144
Innledning.....	144
Hva skal vurderes i en personvernfokusert ROS-analyse?	146
Innhold i en ROS-analyse.....	147
Innledning	147
Klassifisering av risiko.....	149
Mal for ROS-analyse og identifikasjon av uønskede hendelser.....	151
Andre sikkerhetsvurderinger	155
Kommuniser vurderingene til de som skal lage løsninger.....	155
8. Personvernkonskvensvurdering (PVK).....	156
Innledning.....	156
Hva er rettigheter og friheter	156
Forhåndskontroll på eget ansvar.....	157
Kriterier for å gjennomføre en PVK.....	157
Unntak.....	160
Tidspunkt for gjennomføring og revurdering.....	160
Overordnet gang i PVK-prosessen	161
Anbefalinger for arbeid med PVK-er.....	162
Én PVK eller flere?	165
Minimumsinnehold og mal.....	165
Steg 1: Identifiser behovet for en PVK.....	166
Steg 2: Beskriv behandlingen av personopplysninger	166
Steg 3: Innhenting av synspunkter og ekspertise	167
Steg 4: Vurdering av nødvendighet og proporsjonalitet	168
Steg 5: Risikoanalyser og korrigerende tiltak	168
Steg 6: Godkjenning og arkivering.....	169
9. Forankring av informasjonssikkerhet	170
Innledning.....	170
Store mørketall	171
Invester i opplæring	171
Sikkerhetsstyring.....	171
Sikkerhet krever kontinuerlig oppfølging	172
Sikkerhetskultur.....	172
Noen sikkerhetsrelaterte aktiviteter forbundet med forordningen .	173

INNHOOLD

Råd: Utfør alltid risiko- og sårbarhetsanalyser	173
Zero Trust som hovedprinsipp	174
Man kan aldri være 100 % sikker, men minimere skade	174
«Skygge-IT». Sterk sikkerhet kan gi dårlig sikkerhet	175
Metoder og oppfølging	175
Et eksempel	177
«Informasjonsreisen» – en metode for informasjonkartlegging	178
Fire typer kompetanse og tiltak for personvern og sikkerhet	182
Lovverk, forskrifter og bransjestandarder	182
Rutiner, prosedyrer, opplæring	182
Infrastruktur og tilgangssystemer	183
Virksomhetsarkitektur og løsningsarkitektur	183
Rutiner og dokumentasjon	183
ISO 27000-serien og andre standarder	183
Sertifisering garanterer ikke god sikkerhet	184
Relevante lover og forskrifter – og økende ansvar for ledelsen	184
Forholdet mellom sikkerhet og personvern i virksomheten	186
Krav til leverandører	186
Spørsmål som kan stilles til leverandører	187
Andre veiledninger på nettet	188
10. Personvernombud og andre roller med ansvar for personvern	189
Innledning	189
Hvem må ha personvernombud	190
Hvilke virksomheter omfattes av «offentlig myndighet og organ»?	190
Plikt til å ha personvernombud i privat sektor	190
Databehandlere og personvernombud	193
Antall ombud	193
Eksterne eller interne ombud	193
Personvernombudets kvalifikasjoner	194
Offentliggjøring av ombudets kontaktinformasjon	194
Personvernombudets rolle og oppgaver	195
Hvordan ombudet bør prioritere, årshjul	198
Ombudets uavhengighet og rolleforståelse i virksomheten	199
Taushetsplikt for personvernombud	201
Praktiske råd fra erfarne personvernombud	202
Hvordan personvern og sikkerhet kan og bør håndteres av andre roller	202
Ledelsen	203
Personvernrådgiver og Chief Privacy Officer, CPO	204
IT-sikkerhetsansvarlig	204

INNHOOLD

Forretningsutvikling.....	205
Brukeropplevelse (UX)	205
Virksomhetsarkitekt.....	205
IT-ansvarlig	206
IT-utvikling og forvaltning	206
Data scientist og andre som arbeider med rapportering og stordata	207
11. Anonymisering og pseudonymisering.....	208
Innledning.....	208
Definisjoner	208
Felles holdning til pseudonymisering og anonymisering i virksomheten.....	209
Noen anvendelsesområder.....	210
Anerkjente metoder	210
Tokenization.....	211
Kryptering med en kjent nøkkel.....	211
Hashing.....	212
Bruk av støy (noise)	212
Erstatning (substitution).....	213
Permuteringer.....	213
Aggregering: «K-Anonymity».....	213
Aggregering: «L-Diversity»	214
Generalisering.....	216
Differential Privacy	216
Periodevis håndtering er ofte nødvendig for å oppnå anonymisering	217
To kilder til statistikk – fortløpende og oppsummert	217
12. Smidig systemutvikling med innebygd personvern	218
Innledning.....	218
Andre relevante veiledninger	218
De syv grunnleggende prinsippene for innebygget personvern	220
1. Vær i forkant, forebygg fremfor å reparere.....	220
2. Gjør personvern til standardinnstilling.....	220
3. Bygg personvern inn i designet	221
4. Skap full funksjonalitet	221
5. Ivareta informasjonssikkerheten i hele kundereisen	221
6. Vis åpenhet.....	221
7. Vis respekt for den registrerte	221
Valg av behandlingsgrunnlag har stor betydning.....	222

INNHold

Unike forutsetninger for hvert system	222
Betydning for tilgang, lagringstid, pseudonymisering og anonymisering	223
Smidige utviklingsprosesser og personvern	223
Begreper som blir brukt i smidig utvikling	224
Hvor lite ekstra formalisme kan man slippe unna med?	225
Fra DevOps til DevSecPrivOps?	226
En intern leverandør er også en leverandør	227
Design for sikkerhet	227
Noen gode sikkerhetsprinsipper	228
Design for personvern	229
Databasesdesign og informasjonsflyt	229
Tilgangskontroll	229
Gjem og skjul: Skill person og prosess	229
Etabler livssyklusoversikter for personopplysningene	230
Audit trail?	230
Personopplysninger kan forekomme mange steder	230
Teknologier som en bør være varsom med	230
Tiltak på tvers av prosjekter	231
Etabler en logisk modell med personopplysninger	231
Identifiser hjemmel for hver type behandling i hvert system	232
Zero trust (ingen tillit)	232
Logg-analysatorer gjør en i stand til å oppdage angrep	232
Håndtering av sikkerhetshendelser	233
Dokumenter og sikre dataflyt for hele utviklingsløpet	233
Tiltak for hvert prosjekt/team	233
Kravhåndtering	233
Interaksjonsdesign for innebygget personvern	235
Sørg for at teamet samlet kan nok om sikkerhet og personvern	235
Planlegging og bemanning	236
Sikkerhet og personvern må inn i arkitekturen på et tidlig tidspunkt	236
Kodestandarder og konvensjoner	236
Bruk av komponenter og åpen kildekode	237
Kvalitetssikring	237
Testing	238
Aspekter knyttet til forvaltning	239
Avvikshåndtering	239
Omfanget av sikkerhetstesting må stå i stil med leveransene	239
Livssyklus-håndtering av komponenter	239
Ha gode rutiner for oppfriskning av ROS-analyser og PVK	239

INNHold

Ha et personvernvennlig regime for feilretting.....	240
Artikkelens påvirkning på kravene til IT-systemene og forvaltningen ...	240
Artikkel 7: Samtykke.....	240
Artiklene 12, 13 og 14: Transparens	241
Artikkel 15: Retten til innsyn.....	242
Artikkel 16: Rett til korrigerings	243
Artikkel 17: Retten til å bli glemt	243
Artikkel 18: Rett til å nekte behandling, begrensning	244
Artikkel 19: Underretningsplikt	244
Artikkel 20: Rett til dataportabilitet	244
Artikkel 22: Profilerings og automatiske avgjørelser.....	245
Artikkel 32: Sikkerhet ved behandlingen.....	245
Artikkel 35: Vurdering av personvernkonsekvenser og forhåndsdrøftelser.....	246
Test: produksjonsdata eller syntetiske data.....	247
Innledning	247
Tekniske forhold	247
Behandlingsgrunnlag.....	248
Informasjonsplikt	249
Gjennomføring av test.....	249
Utviklingsrelatert dokumentasjon.....	249
Økede krav til sikkerhet krever ny kompetanse	250
Økede krav krever økt oppmerksomhet	250
Måter å tilegne seg kunnskap innen sikkerhet på	250
Personvernkompetanse for utviklere og systemarkitekter	251
Kompetanse for de som jobber med interaksjonsdesign og kundereiser.....	252
Sjekkliste for innebygget personvern og personvern som standardinnstilling.....	254
13. Kunstig intelligens, maskinlæring og stordata.....	256
Innledning.....	256
Ny lovgivning fra Europa: AI Act	258
Behandlingsgrunnlag og rettighetsspørsmål knyttet til treningsdata ...	259
Generativ KI byr på egne utfordringer.....	259
Beslutninger basert på KI.....	260
Transparens, åpenhet	261

INNHold

14. Databehandleravtaler	262
Innledning	262
Én eller flere databehandleravtaler eller en standardavtale?	263
Når kreves en databehandleravtale?	264
Tvilstilfeller	265
Sjekkliste for grensesituasjoner	265
Krav til databehandleren	266
Innhold i en databehandleravtale	267
Databehandleravtalen må beskrive selve behandlingen	267
Behandlingens art, formål og varighet	267
Kategorier av registrerte som omfattes, samt hva slags	
personopplysninger som behandles	268
Behandlingsansvarliges plikter og rettigheter	268
Databehandlerens forpliktelser	269
Særlig om kostnader	274
Særlig om revisjon av databehandlere	275
Særlig om erstatning og overtredelsesgebyrer	275
Konserndatabehandleravtaler	280
15. Skytjenester og databehandlere i tredjeland	281
Innledning	281
Hva er en overføring til tredjeland	282
Hvem er ansvarlig for en overføring	283
Hovedregel for overføring til tredjeland	283
Godkjente tredjeland	284
Overføringsgrunnlag – spesielt om samtykke og SCC	286
Om Schrems II-dommen og konsekvenser av denne	287
EDBPs 6-trinnsvurdering	288
Særlig om overføring til USA	290
Data Privacy Framework	290
Kritikk mot DPF – vil det stå seg i en rettssak?	292
Andre generelle forhold om skytjenester	293
BCR – bindende virksomhetsregler	294
16. Dokumentasjon og rutiner	296
Innledning	296
Krav til å dokumentere etterlevelse, protokoll	297
Unntak fra plikt til å ha behandlingsprotokoll?	298
Kartlegging, kjenn dine personopplysninger	298
Annen dokumentasjonsplikt	299
Særlig om personvernerklæringer	300

INNHOOLD

Om utforming av dokumentasjonen	302
Styrende dokumentasjon.....	302
Gjennomførende dokumentasjon	303
IT-instruks for ansatte	303
Sikkerhetskopier, back-up.....	307
17. Atferdsnormer.....	309
Innledning.....	309
Hvordan lager man en atferdsnorm?	309
18. Avvik, sikkerhetsbrudd	311
Innledning.....	311
Hovedregel.....	311
Vurdering av alvorligheten, meldeplikt til Datatilsynet og den berørte	312
Rutine for håndtering av avvik.....	316
Hva skal varselet til Datatilsynet og den berørte inneholde?.....	316
Særlige unntak.....	317
19. Typiske behandlinger for mange virksomheter.....	319
Innledning.....	319
HR-opplysninger	319
Rekruttering.....	319
Personvernerklæring for søkere.....	320
Hvilke personopplysninger kan lagres etter avsluttet	
rekrutteringsprosess?	321
Rekrutteringsbyråer og jobbsøkerportaler.....	321
Hvor lenge kan personopplysninger om søkere og ansatte lagres?..	322
Kundedata, markedsføringshenvendelser og nyhetsbrev	323
Juridiske utgangspunkter	323
Når krever markedsføringsloven samtykke?.....	325
Når trenger man ikke samtykke?.....	326
Ehandelslovens bestemmelser.....	328
Særlig om potensielle kunder	329
Informasjonsplikt	329
Cookies.....	329
Generelt.....	329
Ulike typer informasjonskapsler	330
Juridiske rammer.....	330
Kort om mulig ny ePrivacy-forordning	331
Personvern og offentlig anbud.....	332

INNHold

Vedlegg	335
Råd fra erfarne personvernombud	335
Anders Holt – personvernombud i NAV.....	335
Tone Hoddø Bakås – Chief Privacy Officer i SpareBank 1 Østlandet.....	338
Unni Kathe Ottersland – Privacy Compliance Director EMEAP, Abbott	340
Morten Haug Frøyen – personvernombud, Oslo kommune	342
Chalotte Engø – personvernombud for Eika Gruppen.....	346
Liv Bergliot Simonsen – personvernombud i Lånekassen	350
Eksempler på sikkerhetskrav til leverandører.....	354
Etterspurt dokumentasjon.....	354
Sikkerhetsgjennomgang for leverandører.....	356
Innsynsbegjæring	358
 Litteratur og kilder	 363
 Stikkord	 365